

Таълим жараёнида видеодарслар

Муаллифлар: РТМ методистлари- Д.М. Сайфуров, М.М. Алимова, Ш.У. Тураханов

МУНДАРИЖА

Видеодарсларнинг турлари:	2
Скринкаст	2
Видеокузатув	2
Видеодарс	2
Видеодарсдан фойдаланишнинг 10 та афзалиги:	2
Видеодарс яратиш учун умумий талаблар:	3
Дидактик талаблар:	4
Педагогик-психологик талаблар:	5
Эстетик талаблар:	5
Гигиеник талаблар:	6
Техник талаблар:	6
Видеодарс сценариини тузиш:	6

Саволлар

- 1). Ўз ишингизни енгиллаштиришни, таълим сифатини кўтаришни ҳоҳлайсизми?
- 2). Ахборот технологиялар имкониятидан таълим жараёнида фойдаланиш қандай натижга беради?
- 3). Нима учун мен бу ишни қилишим керак?

Мен ўзига хос меҳнаткаш ўқитувчиман. Дарс ўтишим ҳам ўзига хос. Балки сал-пал ялқов ўқитувчиман, бир ишни қайта-қайта бажариш, битта ўқув материалини такроран кўрсатиш жуда ҳам зерикарли. Маълум муддат ўтгандан сўнг мен бу ишдан зерикаман ва бу ҳолат мени дарс ўтиш сифатимга салбий таъсир қиласди.

Лекин мен сифатли дарс ўтишга, ўқитадиган материалларимни ўқувчилар яхшилаб ўзлаштириши ва юқори натижага эришиш тарафдориман.

Савол: Хўш, ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражасини ошириш учун нима қилиш керак?

Жавоб: Видеодарс ишлашимиз керак.

Савол: Видеодарс ишланса таълим мақсадига эришиладими?

Жавоб: Албатта, видеодарснинг ўзига хос қуайликлари бор.

Видеодарсларнинг турлари: Одатда таълим соҳасида қўлланиладиган видеодарслар З та турга бўлинади.

Скринкаст — компьютер экранидаги кечаётган жараённи кадр орти овози кузатавида шарҳлаш. Жуда яхши жанр. Бу жанр одатда компьютерда ишлатиладиган мураккаб дастурларни ўргатишга ўйлайди. Мисол учун Photoshop ёки шунга ўхшаш дастурдан фойдаланиш.

Видеокузатув ёки “тапирадиган каллали” видеоролик. Бу ҳам ўзига хос жанр. Роликдаги бошловчи камера олдида ўтиради ва қўлидаги тайёр матнни ўқиб беради. Видеонинг мазкур форматдаги трекларини PowerPoint дастурида тайёрланган тақдимот материалларини тўлдириш учун фойдаланиш мумкин.

Видеодарс — қисқа, маълум бир формула ёки жараённи талқин қилиш учун яратилган ролик. Бичими (формати) ТВ-кўрсатувга ўхшаш. Одатда бундай видеодарслар учун олдиндан “мукаммал” сценарий тузилади. Ҳар бир айтиладиган жумла ва кадра кўрсатиладиган элементлар олдиндан режалаштирилади.

Видеодарсдан фойдаланишнинг 10 та афзаллиги:

- 1). Ўтилган дарсни қайта-қайта кўриш мумкин;
- 2). Кўп ўқувчиларни битта мониторнинг олдига тўплаб олишга эҳтиёж бўлмайди;
- 3). Ҳар бир дарсни, ўқувчининг қабул қилиш тезлигига мослаштириш мумкин бўлади;
- 4). Уйга вазифаларни мустақил шуғулланиш учун йўналтириш имконияти юзага келади;
- 5). Оддий қофоз ташувчида кўрсатиш имкони чегаралангандан микро ва макро жараёнларни кўрсатиш имкониятининг мавжудлиги;

- 6). Дарснинг кўргазмалилик даражаси ошиши;
- 7). Ўқитувчи ва ўқувчини ўқув юкламасини енгиллаштириш имконини бериши;
- 8). Видеодарс ёрдамида лойиҳа услуг (метод)ларини қўллаш имкониятининг мавжудлиги;
- 9). Ўқувчилар қўлидаги гаджетлар ёрдамида BYOD технологиясини ишга тушириш имконининг пайдо бўлиши;
- 10). BYOD ишга туширилса, ўқувчиларда гаджетлардан фойдаланиш маданияти оширишга эришиш мумкин.

Ҳар бир ўқитувчининг ўзига ҳос методикаси ва дарс ўтиш услуби бор.

Савол: Дарс ўтишдаги ўзига хосликни сақлаб қолиш ва дарс ишланмасини оммалаштириш учун нима қилиш керак?

Жавоб: Ҳар бир ўқитувчи билан ўз видеодарсини яратиш технологиясини ўртоқлашиш керак.

Видеодарс яратиш учун умумий талаблар:

- 1). Илмийлик - ўқув материалларни илмий жиҳатдан асосланганлиги, тўғрилиги, чуқурлиги ва энг охирги илмий янгиликларга асосланганлиги;
- 2). Ўқувчиларнинг ёш ва психофизиологик хусусиятларига мослиги, ўқувчига тушунарли бўлган равон тилда ўртacha тезлиқда баён қилинганлиги;
- 3). Кўргазмалилик – видеодарс ёритиладиган ўқув материалини ўқувчилар томонидан яхши қабул қилинишига эришиш;
- 4). Ўқувчиларни мустақил таълим олишга йўналтирадиган ва рағбатантиладиган бўлиши;
- 5) Тизимли – яъни олдин ўтилган мавзуни эслатиб, ўтиладиган мавзуни чукурлаштириш ва кейнги мавзуга ўтиш учун кўприк бўлиши керак;
- 6). Ўтиладиган мавзуни мустаҳкам ўзлаштириш имконини бериш;
- 7). Адаптив – ўқув материалидан фойдаланадиган ўқувчини қабул қилиш темпига мослашадиган бўлиши;
- 8). Интерактив – имконият доирасида ўқувчини фаоллаштирадиган услублардан фойдаланиш.
- 9). Муаллифлик ҳуқуқларига риоя қилиш, яъни интернет ва бошқа манбалардан олинган видеодарслардан фойдаланишда муаллифни қайд этиш, имконият доирасида таржима қилиш ёки фойдаланиш учун рухсат олиш;
- 10). Видеодарсни ёритишида этик қоидаларга риоя қилиш.

Дидактик талаблар:

Видеодарс ўқувчи томонидан ўкув материалларининг тўлиқ ўзлаштирилишини таъминлашга хизмат қилса, педагогик мақсадга эришиш мумкин. Дарснинг мазкур тури, факат назарий ахборот беришга эмас, балки ёритиладиган формула, жараён, ўрганиладиган объектнинг мазмун-моҳиятини тушунтириш мақсадларига хизмат қилиши зарур.

Видеодарс жанри қизиқарли, лўнда ва ҳамма учун қулай бўлиш билан бирга мустаҳкамланган ва табақалаштирилган бўлиши керак. У илмий дунёқарашни шакллантириш, ватанпарварлик ва миллатлараро тотувлик талабларига жавоб бериши, аниқ илмий далилларга асосланган материаллардан таркиб топиши зарур.

Таълимнинг кундалик ҳаёт ва амалиёт ўртасидаги боғлиқлигини таъминлашга, олинган билимларнинг амалиётда қўллай олиш лаёқатлари шакллантирилишига, бошқа ўкув фанлари билан узвий боғлиқликни таъминлашга йўналтирилади.

Зарур ҳолларда кўргазмалилик даражасини орттириш учун

- Расмлар;
- Иллюстрациялар;
- Хариталар;
- Схемалар;
- Жадваллар;
- диаграммалар ва фотосуратлар билан бойитилган бўлиши мумкин.

Шу билан бирга ўрганилган янги тушунчалар, атамалар, қоидалар, формулалар, таърифлар ва шу каби луғат қўринишида берилган бўлиши, ўқувчи учун нотаниш атамаларнинг изоҳли луғати (она тили ва адабиёт) берилиши зарур.

Методик талаблар:

Видеодарснинг мазмун яхлитлиги, мавзуларнинг оддий ва содда, тушунарли, равон тилда баён қилинганлиги, мантиқий кетма-кетликни, изчилликни қамраб олинганлиги, миллий ғоя ва Ўзбекистон халқининг менталитетига зид бўлмаган тегишли иллюстрациялар билан бойитилганлиги, савол ва топшириқларнинг аниқлиги ўқувчиларни фикрлашга, ёзишга, тасвирлашга, мустақил ишлашга,

ахборот маданиятини шакллантиришга, амалий ишларни бажаришга, тажрибалар ўтказишга йўналтиришга мўлжалланган бўлиши лозим.

Видеодарсда учрайдиган категориялар, тушунчалар, терминлар ва услублар ўзаро боғланган, мавзулар параграф ва кичик параграфларга бўлинган, якуний қисмида эса умумлаштирилган қисқа хulosалар берилиши керак.

Видеодарсда ёритиладиган тушунчаларнинг икки хил атама билан ифодаланишига, саналарнинг берилишида мавҳумликка йўл қўйилмаслиги лозим. Касб-хунарга йўналтиришга оид расмлар ва касблар тавсифини изоҳловчи луғат ҳамда техник ижодкорлик, шунингдек ўқувчиларнинг мантикий тафаккурини ўстиришга қаратилган техник конструкциялаш ва моделлаштириш юзасидан мустақил топшириқлар берилиши лозим.

Педагогик-психологик талаблар:

Видеодарс кенг жамоатчилик томонидан тан олинган илмий асосланган маълумотлар, ўқувчиларнинг ёш хусусиятлари, билим даражалари, эслаб қолиш қобилияtlари, тафаккури ҳисобга олинган ҳолда воқеа ва ҳодисаларнинг моҳиятини англаш ва амалий қизиқишлигини ривожлантиришга, билим олишга ва амалий фаолият билан шуғулланишга бўлган эҳтиёжларини тўлақонли қондиришга йўналтирилган бўлиши керак.

Видеодарсдаги материалларда ўқувчиларни янгиликларни қабул қилиш қобилияtlари, аввалги олган билимларини ўзлаштирганлик даражаси ҳисобга олинган ҳамда уларнинг ёшини ҳисобга олиб, аниқ ва равон, тушунарли тарзда ортиқча сана ва шахс номларини қўпайтиргмаган ҳолда такомиллаштириш лозим.

Видеодарсни яратишда ўқув материалини имконият доирасида тўлдириш ва дунёқарашини кенгайтиришга йўналтирилган бўлишини ҳисобга олиш зарур.

Видеодарсни тайёрлашда қўйидагича ўртача ҳажм тавсия этилади:

Эстетик талаблар: Видеодарс имкон даражасида ёрқин рангли, қизиқарли ва чиройли бўлиши лозим. Ундаги кадрлар ўқувчига маълум ижобий ҳиссий таъсирларни ўтказиши ва ўқув фанига қизиқиш уйғотиши керак. Шу сабабли Videodarsning ифодаланиш тили мажозий (метафора) тарзда бўлиши талаб этилади.

Руқнлар мутаносиблигини таъминланиши, расм ва тасвирлар бадиий эстетик талабларга жавоб бериши, аниқ ва тиниқ ифодаланиши лозим.

Гигиеник талаблар: Бу талаблар кадрда ишлатиладиган шрифтларнинг ҳажми ва акс этиш сифатларини ўз ичига олади.

Изоҳ: Ўзбекистон Республикасида мактаблар учун 2016 йил 22 декабрда қабул қилинган СанПин 0341-16 талаблар ва амалдаги меъёрий ҳужжатлар асосида тартибга солинади.

Техник талаблар:

- Дарсни видео бичимиға ўтказишда анъанавий бичимлардан фойдаланинг;
- Якунланган видеодарсни яна бир марта бир нечта ҳар хил қурилмаларда ишлатиб кўринг;
- Овоз ва кадрга туширилган расм, графикаларнинг юқори сифатли бўлишига эътибор қилинг.

Видеодарс сценариини тузиш:

Ўқув мақсадлари учун яратиладиган видеоролик қуидагича шакллантирилиши мумкин:

1. Ўзингизни таништиринг;
2. Мавзуни эълон қилинг;
3. Шу мавзуни ўрганиш мақсадини ёритинг;
4. Мавзу олдинги мавзуни мантиқий давоми бўлса уни ҳам айтиб ўтинг;
5. Кириш сўзи орқали ўқувчида мотивация уйғотинг;
6. Ёритиладиган дарс мазмунини содда, аниқ ва равон тушунарли тилда баён қилинг;
7. Дарс якунида албатта хулоса қилинг;
8. Кейинги дарс нимага бағищланиши ҳақида айтиб ўтинг.
9. Муаллифлик ҳуқуқини ҳурмат қилинг;
10. Сиёсий, халқаро ва амалдаги қонун қоиадаларги зид ахборотдан фойдаланманг.